

SAVLAICĪGA PLĀNOŠANA

LATVIAN

Savlaicīga plānošana var atvieglot finansiālo un juridisko jautājumu kārtošanu gan personai ar demenci, gan viņa ģimenei, gan aprūpētājiem. Šajā informatīvajā lapā pārrunāti savlaicīgas plānošanas veidi un uzskaitīti cilvēki un organizācijas, kas var palīdzēt.

Demence skar cilvēkus dažādi. Kāds var sākt zaudēt spēju rīkoties ar naudu un pieņemt izsvērtus biznesa lēmumus agrīnā slimības stadijā, kamēr cits var saglabāt šīs spējas daudz ilgāk.

Tomēr ātrāk vai vēlāk šīs spējas pasliktināsies un cilvēks ar demenci nespēs pats pieņemt lēmumus par saviem finanšu un juridiskajiem jautājumiem.

Savlaicīga plānošana

Savlaicīga plānošana var atvieglot ar demenci slimās personas jautājumu kārtošanu ģimenēm un aprūpētājiem. Tas nozīmē arī, ka persona ar demenci var piedalīties plānošanā un pārliecināties, ka viņas vēlēšanās tiek izpildītas atbilstoši vēlmēm.

Kad vien iespējams, meklējiet risinājumu, kamēr persona ar demenci vēl var piedalīties diskusijās un ir rīcībspējīga, lai parakstītu dokumentus.

Finansiāli jautājumi

Ja bankas konts ir kopējs, personas ar demenci partneris var turpināt to lietot, nemainot lietošanas nosacījumus. Tomēr var rasties problēmas, ja persona ar demenci izmanto kontu neatbilstoši vai konts ir tikai uz šīs personas vārda. Lai izvairītos no šādām problēmām, persona ar demenci, kamēr rīcībspējīga, var pilnvarot citu personu rīkoties ar savu kontu. Svarīgi ir atcerēties, ka šis pilnvarojums zaudēs spēku, ja persona kļūs rīcībnespējīga. Ja persona nepiekrīt konta lietošanas nosacījumu maiņai, iespējams, var palīdzēt bankas darbinieka konsultācija par iespējamo risinājumu.

Savlaicīga plānošana nozīmē:

- pārveidot visus finansiālos kontus par kontiem, kuriem darījumu veikšanai nepieciešami abu īpašnieku paraksti (joint signature account);
- apspriest nākotnes finansiālos jautājumus ar finanšu konsultantu;
- nokārtot, kā un kad persona ar demenci varēs piekļūt saviem finanšu līdzekļiem.

Kas var palīdzēt?

- bankas menedžeris;
- pilnvarots finanšu konsultants;
- jurists;
- Alzheimer's Australia.

Beztermiņa pilnvarojums

Vairumā štatu un teritoriju persona var parakstīt dokumentu, ko sauc par beztermiņa pilnvarojumu, ja persona parakstīšanas brīdī ir rīcībspējīga. Beztermiņa pilnvarojums ir juridisks dokuments, kas pilnvaro izvēlēto personu rūpēties par citas personas finansiālajām lietām, ja tā vairs to nespēj. Daudziem cilvēkiem ir beztermiņa pilnvarojums, neskatoties uz to, vai viņiem ir kāda slimība vai diagnoze.

Iespējams piešķirt arī parasto jeb vispārējo pilnvarojumu, bet tas ir derīgs tikai tikmēr, kamēr persona ir rīcībspējīga. Beztermiņa pilnvarojums ir spēkā līdz personas nāvei, ja netiek atcelts.

Viena no beztermiņa pilnvarojuma priekšrocībām ir tā, ka tā ļauj personai ar demenci izvēlēties kādu, kas rīkosies viņa vietā, risinot juridiskos un finansiālos jautājumus, laikā, kad viņa pati to vairs nespēs.

Savlaicīga plānošana nozīmē:

- nodrošināt, lai personai ar demenci pēc iespējas ātrāk pēc diagnozes noteikšanas, un kamēr viņa to spēj, ir iespēja apsvērt beztermiņa pilnvarojuma sagatavošanu, ja viņai tāda vēl nav;
- nodrošināt, lai ģimene un aprūpētāji arī sagatavo beztermiņa pilnvarojumu, lai viņu rīcībnespējas gadījumā kāds parūpētos par viņu lietām;
- izgatavot beztermiņa pilnvarojuma kopiju un zināt, kur tā tiek glabāta.

FIGHTDEMENTIA.ORG.AU NATIONAL DEMENTIA HELPLINE 1800 100 500

Kas var palīdzēt?

- jurists;
- Juristu biedrība (Law Society) vai Juristu institūts (Law Institute), vai Tiesiskā palīdzība (Legal Aid);
- valsts advokāts vai valsts aizbildnis;
- Alzheimer's Australia.

Testamenti

Testaments nosaka, kā jāsadala mirušās personas īpašums.

Tā kā testaments ir likumīgs tikai tad, ja persona saprot tā nozīmi, ļoti svarīgi, lai persona ar demenci testamentu sastādītu vai papildinātu, kamēr vēl ir tiesīga to parakstīt.

Savlaicīga plānošana nozīmē:

- personai ar demenci ir sastādīts tā brīža situācijai atbilstošs testaments;
- zināt, kas izpilda testamentu, un kur testaments tiek glabāts.

Kas var palīdzēt?

- jurists;
- Juristu biedrība (Law Society) vai Juristu institūts (Law Institute), vai Tiesiskā palīdzība (Legal Aid);
- Alzheimer's Australia.

Lēmumi par ārstēšanu

Ja jūs zaudēsiet juridiskās tiesības pieņemt lēmumus par savu ārstēšanu, kādam citam šie lēmumi būs jāpieņem jūsu vietā. Vairumā štatu un teritoriju jūs varat izvēlēties kādu uzticamības personu, kas pieņemtu šādus lēmumus. Ja neesat to iepļānojis iepriekš, katrā štatā un teritorijā eksistē likumdošana, kas nosaka, ka īpaša tiesa var izvēlēties kādu, kas jūsu vietā pieņemtu lēmumus.

Pastāv divu veidu instrumenti, lai palīdzētu savlaicīgi plānot lēmumus par ārstēšanu:

- beztermiņa pilnvarojums, kurā iekļauti veselības jautājumi. Tas ļauj jums izvēlēties personu, kas palīdzētu pieņemt lēmumus medicīniskos jautājumos;
- iepriekšsagatavota direktīva; tas ir rakstisks dokuments, kurā izklāstītas jūsu vēlmes attiecībā uz ārstēšanu. Šo dokumentu dažos štatos un teritorijās var saukt savādāk, bet tā funkcija ir praktiski tā pati.

Savlaicīga plānošana nozīmē:

- nodrošināt, lai personai ar demenci ir iespēja sagatavot beztermiņa pilnvarojumu, kurā atrunāti veselības jautājumi, vai iepriekšsagatavotu direktīvu;
- izgatavot dokumenta kopiju un zināt, kur tā tiek glabāta. Kas var palīdzēt?
- jurists;
- Juristu biedrība (Law Society) vai Juristu institūts (Law Institute), vai Tiesiskā palīdzība (Legal Aid);
- valsts advokāts vai valsts uzraugs;
- Alzheimer's Australia.

Aizbildniecība un administrēšana

Vairumā štatu un teritoriju eksistē Aizbildniecības padome vai tribunāls, kas var nozīmēt aizbildni vai administratoru personai, kas vairs nespēj pati pieņemt lēmumus. Ja, kārtējot personas ar demenci lietas, rodas problēmas vai izveidojas konflikts, kas skar personas intereses, iespējams, jāiesniedz pieteikums par aizbildņa vai administratora piešķiršanu.

Lai pārrunātu, kāda veida iesniegums ir nepieciešams – aizbildņa vai administratora piešķiršanai, un kā to nokārtot, var sazināties ar Alzheimer's Australia.

SĪKĀKA INFORMĀCIJA

Alzheimer's Australia piedāvā atbalstu, informāciju, izglītošanu un konsultācijas. Sazinieties ar Nacionālo demences palīdzības līniju (National Dementia Helpline), zvanot pa tālruni 1800 100 500.

Lai iegūtu sīkāku informāciju un apskatītu citas informatīvās lapas, apmeklējiet mūsu mājas lapu fightdementia.org.au